

УДК: 712.2:582.091/.097(477.41/.42)

**РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ
«ВОЛОДИМИРСЬКА ГІРКА» У ШЕВЧЕНКІВСЬКОМУ РАЙОНІ КИЄВА**

О. В. Піхало, кандидат сільськогосподарських наук, доцент

І. В. Омелянчук, слухач ОС «Спеціаліст» спеціальності «Садово-паркове господарство»

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: olesya-pikhalo@ukr.net, iuzn@ukr.net

Анотація. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Володимирська гірка» – один із найбільш відвідуваних парків міста Києва. Сучасний стан території парку не відповідає основним вимогам та критеріям і потребує проведення реконструктивних та відновлювальних заходів. Метою роботи є проведення ретроспективного аналізу території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Володимирська гірка» в м. Києві та розробка проектних пропозицій щодо реконструктивних заходів. Парк займає площу 10,6 га, в архітектурно-планувальному рішенні переважає ландшафтний прийом. У межах парку можна виокремити сім функціональних зон. Відповідно до інвентаризаційного опису основних засобів зовнішнього благоустрою на території парку обліковується 3078 дерев та 3244 кущі. Усього ж тут росте 93 види та 10 форм дерев і кущів. За результатами ретроспективного аналізу території «Володимирська гірка» стан парку можна оцінити як задовільний. Реконструктивні заходи на території парку необхідно починати із видалення аварійних, сухостійних, фаутичних, перестійних і низькодекоративних дерев, які втратили естетичну цінність, а також порослі та самосіву. Мета цих заходів – розкрити панорами з оглядових майданчиків і альтанок. Потребують капітального ремонту або заміни покриття доріжок, елементи зовнішнього освітлення, малі архітектурні форми утилітарного характеру, підпірні стінки.

Ключові слова: парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Володимирська гірка», реконструкція, ретроспективний аналіз, видовий склад, віковий склад, проектні пропозиції.

За роки незалежності площа природно-заповідного фонду України зростає більш ніж удвічі. Станом на квітень 2015 р. до його складу входять понад 8 тисяч об'єктів загальною площею 3,3 млн га [7], з них понад 80 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Саме до парку-пам'ятки садово-паркового

мистецтва належить один з найулюбленіших і найбільш відвідуваних парків міста Києва – «Володимирська гірка». Його територія є складовою цілісної системи парків на Дніпровських схилах. Побудований ще в середині XIX ст., у самому центрі міста, і парку судилося стати одним з історичних та духовних символів Києва [3]. На жаль, сучасний стан благоустрою та озеленення території парку не відповідає основним вимогам та критеріям і потребує проведення реконструктивних та відновлювальних заходів.

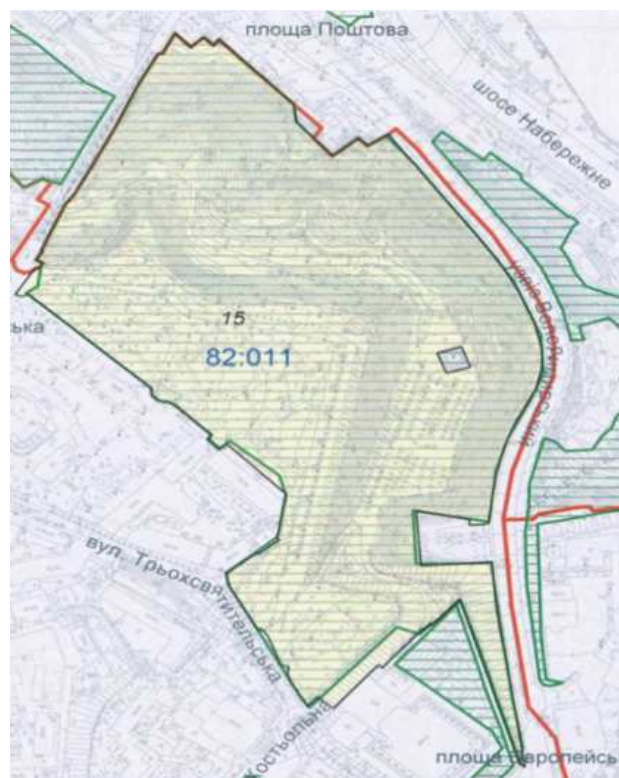
Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 1979 р. територію парку віднесено до архітектурного та археологічного заповідників, археологічної охоронної зони та зони охоронного природного ландшафту (рішення міськвиконкому від 16 липня 1979 № 920 та розпорядження Київської міської державної адміністрації від 17 травня 2002 р. № 979). Відповідно до охоронного зобов'язання від 5 вересня 2003 р. № 9-1-1 парк передано під охорону та збереження КП УЗН Шевченківського району. Утримання парку здійснюється відповідно до проекту утримання парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Володимирська гірка», який розробило ДП «Український державний проектно-вишукувальний інститут лісового господарства «Укрдіпроліс» на замовлення КО «Київзеленбуд» [2].

Мета дослідження – проведення ретроспективного аналізу території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Володимирська гірка» в м. Києві та розробка проектних пропозицій щодо реконструктивних заходів.

Матеріали та методики досліджень. Враховуючи значущість парку «Володимирська гірка» та його майже двохсотрічну історію, проведення на його території робіт із реконструкції вимагає особливої уваги до усіх, без винятку, елементів та об'єктів, урахування їхньої архітектурно-містобудівної та історичної значущості, збереження природних особливостей ландшафту, посилення його художніх і функціональних особливостей, композиційної узгодженості з довколишніми спорудами, насамперед Михайлівським Золотоверхим собором.

За загальноприйнятими методиками було проведено дослідницьку роботу, передпроектне вивчення об'єкта, яке містило історичний, функціональний, архітектурно-планувальний, ландшафтний аналізи, а також аналіз стану благоустрою території, та здійснено подеревну інвентаризацію насаджень [6]. Для загального оцінювання території було проведено натурні маршрутні обстеження, аналіз публіцистичних, наукових джерел і проектних проробок попередніх років.

Результати дослідження та їх обговорення. Парк «Володимирська гірка» розташований на верхній і середній терасах Михайлівської гори (рис. 1). Планування схилів та впорядкування його території розпочалося у 1830-х рр. Свою назву парк отримав у 1853 р., коли 28 вересня на його території урочисто відкрили пам'ятник князеві Володимиру [1].

Рис. 1. Місце розташування парку «Володимирська гірка»

Парк «Володимирська гірка» був першим безкоштовним парком Києва, усі інші парки були оточені огорожею, а за вхід брали гроші. Якщо місцева аристократія починала свої прогулянки у міських парках із настанням теплої

пори року, то відвідувачі у парку на Володимирській гірці були упродовж усього року [4].

У 1905 р. на території парку відбулася непересічна подія – відкрито «Михайлівський електричний канатний підйом», що з'єднав історичне Верхнє місто й Поділ (збудований за проектом інженерів М. П'ятницького та М. Баришнікова, будівельні роботи проводило Бельгійське електричне товариство). Початкова довжина рельсового шляху становила 200 м і сполучала верхню терасу парку «Володимирська гірка» з вул. Боричів Тік. У 1928 р. рельсовий шлях було подовжено на 38 м до вул. П. Сагайдачного. З часом кияни почали називати новий вид транспорту «фунікулером». Ця назва збереглася дотепер [5].

На початку ХХ ст. на нижній терасі парку було споруджено дерев'яний тир, який у радянський час переробили на літній кінотеатр, що проіснував до 1970-х рр. [5].

У 1936–1937 рр. після знесення Михайлівського Золотоверхого собору, дзвіниці та частини інших споруд монастиря, територію парку було розширено до меж сучасної Михайлівської площі. У 1978–1982 рр., під час побудови споруди музею В. І. Леніна, знищено стару забудову біля головного входу до парку, зокрема будинок готелю «Європейський» та споруди вздовж вул. Трьохсвятительської [3].

Асортимент деревних рослин парку у ХІХ ст. було представлено екземплярами: *Fraxinus excelsior* L., *Acer platanoides* L. та *A. campestre* L., *Aesculus hippocastanum* L., *Robinia pseudoacacia* L. Тераси та алеї були обсажені живоплотом із *Syringa vulgaris* L. та *Ligustrum vulgare* L.

У 1982 р. було проведено реконструкцію парку (проект виконало Головне управління «Київпроект»), яка передбачала видалення малоцінних видів дерев *Populus canadensis* Moench, *Acer negundo* L. і заміну їх більш цінними та довговічними *Aesculus hippocastanum* L. Особливу увагу приділяли схилам парку, де переважали закриті ландшафти, що були представлені: *Populus×canadensis* Moench, *Acer negundo* L., *Acer platanoides* L. і

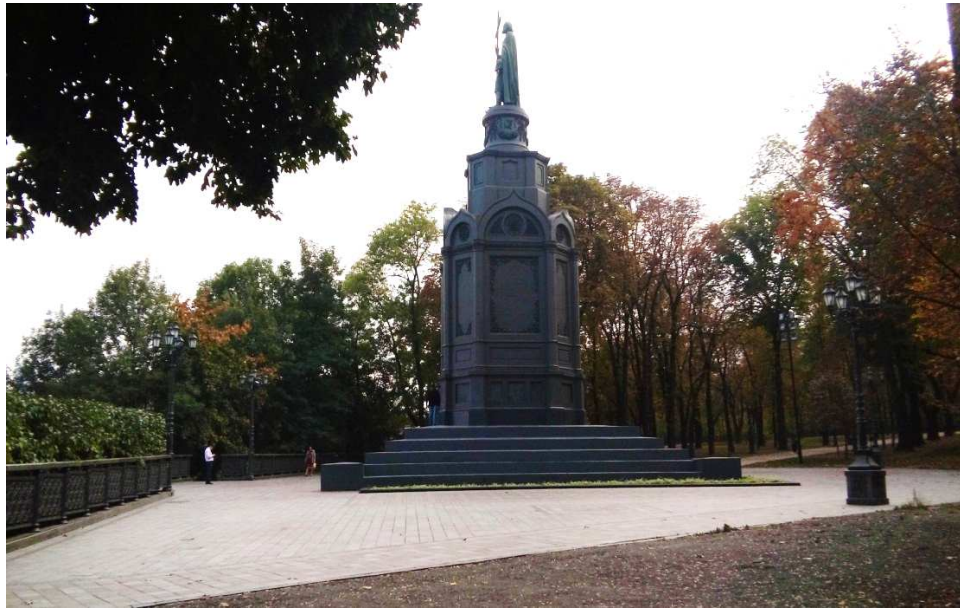
A. saccharinum L., *Robinia pseudoacacia* L., *Aesculus hippocastanum* L. та ін. віком 20–60 років. Насадження з вертикально зімкнутими кронами, за повноти 0,7, вимагали проведення рубок догляду і вибіркового санітарних рубок, особливо зі сторони Володимирського спуску. Також, для збільшення художнього образу парку, пропонували у планувальну структуру верхньої тераси ввести елементи декоративного оформлення: квіткові композиції, паркові скульптури, декоративну кераміку. У 1970–1980-х рр. на території парку «Володимирська гірка» проводили загальноміські виставки квітів, які мали великий попит серед киян та гостей міста.

Низку реконструктивних робіт на території «Володимирської гірки» було проведено у 2013 р., з нагоди святкування 1025-річчя хрещення Київської Русі (за проектом КП «Дирекція реставраційно-відновлювальних робіт»). В основному роботи проводили на середньому плато парку, а саме: замінено тверде покриття на двох алеях до пам'ятника князеві Володимиру, встановлено нові ліхтарі, паркові лави та урни.

Станом на сьогодні, парк «Володимирська гірка» займає площу 10,6 га у центральній, історичній частині міста Києва. Розміщення парку неподалік головної площі та вулиці міста – Майдану Незалежності і вулиці Хрещатик, а також у межах пішохідної досяжності від житлових масивів зумовлює велику кількість відвідувачів, незалежно від пори року.

В архітектурно-планувальному рішенні парку «Володимирська гірка» переважає ландшафтний (пейзажний) прийом. Більшість композицій із рослин прив'язані до звивистих доріжок та рельєфу парку. Регулярний прийом у парку представлений трьома алеями, що «ведуть» до пам'ятника князеві Володимиру, та двома алеями на верхньому плато, від центрального входу зі сторони вул. Трьохсвятительської до альтанки.

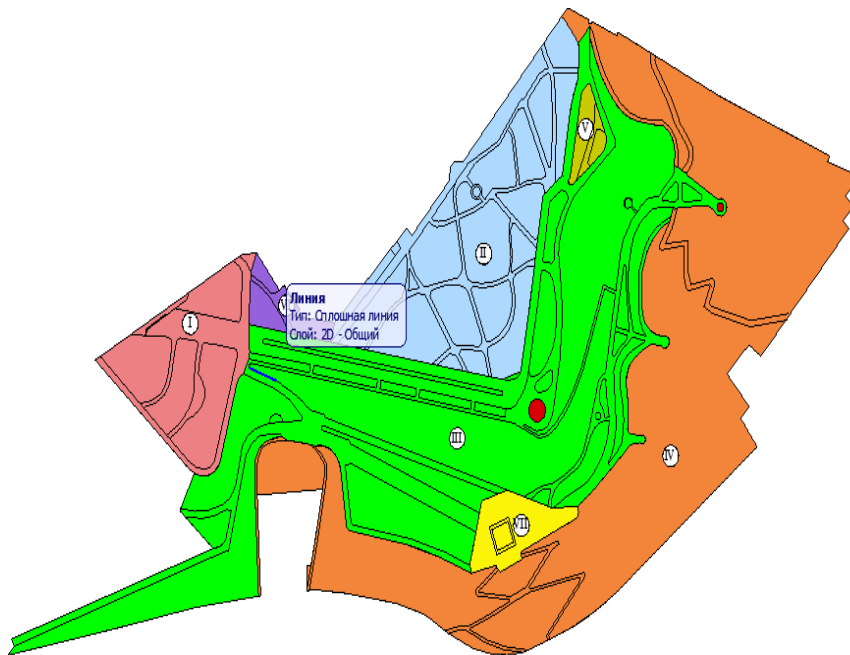
Композиційний центр парку – пам'ятник князеві Володимиру (рис. 2), до нього прямують алеї середньої тераси, східці з верхньої тераси та з Володимирського узвозу.

Рис. 2. Пам'ятник князеві Володимиру

Крім пам'ятника, в парку є дрібні паркові скульптури (твори київських майстрів, встановлені у 1980–1990-х рр.)

У межах парку можна виділити сім функціональних зон (рис. 3).

Рис. 3. Схема зонування території парку Володимирська гірка:

I – зона головного входу; II – зона тихого відпочинку; III – оглядова зона; IV – транзитна зона; V – дитяча зона; VI – господарська зона; VII – зона культурно-масових заходів

Зона головного входу представлена широким майданчиком, що містить головну дорогу, яка згодом переходить у дві алеї парку та доріжку до

середнього плато, оглядового майданчика. Також частину цієї зони відокремлено від проїжджої частини вул. Трьохсвятительської декоративною підпірною стінкою. Вздовж головної дороги та оглядового майданчика встановлено зручні лави. Покриття доріжок – брекчія.

Зона тихого відпочинку займає значну площу верхнього плато парку, що обмежена територією Михайлівського Золотоверхого собору, алеями від зони головного входу до Кокорівської альтанки та дорогою від альтанки до фунікулера.

Оглядова зона – зовнішні території верхнього та середнього плато парку з оглядовими майданчиками, сполученими між собою доріжками. Особливим елементом цієї зони є наявність двох альтанок.

Транзитна зона представлена широкими прямими алеями та доріжками, що дають змогу за потреби пройти з одного кінця парку в інший.

Через тривалий період експлуатації, складний рельєф та під дією факторів навколишнього середовища відбувається руйнування твердого покриття дорожньо-стежкової мережі парку (асфальтового покриття та мощення з брекчії), а також втрата їхніх транспортно-експлуатаційних якостей.

Відповідно до інвентаризаційного опису основних засобів зовнішнього благоустрою станом на 1 листопада 2016 р. на території парку обліковується 3078 дерев та 3244 кущі. Усього ж тут росте 93 види та 10 форм дерев і кущів. Велику частину зелених насаджень парку становлять насадження природного походження з порослі та самосіву, що зростають на схилах: *Acer platanoides* L., *Fraxinus excelsior* L., *Robinia pseudoacacia* L. Великий асортимент деревних рослин природного походження знижує естетичну оцінку зелених насаджень парку.

Крім того, на території парку зростають листяні види: *Aesculus hippocastanum* L., *Tilia platyphyllos* Scop. та *T. cordata* Mill., *Malus domestica* Borkh. та *Malus niedzwetzkyana*, *Catalpa bignonioides* Walt. та ін. Хвойні дерева і кущі у парку «Володимирська гірка» представлені *Picea pungens* Engelm., *Larix decidua* Mill., *Taxus baccata* L. та *Thuja occidentalis* L.

Відповідно до аналізу вікової структури дерев парку, слід зазначити, що 95 % від загальної кількості дерев становлять насадження віком до 50 років – молоді (до 40 років) та середньовікові (40–60 років) дерева. Незначну частину насаджень віком до 80 років становлять поодинокі дерева *Acer platanoides* L., *Aesculus hippocastanum* L. та *Quercus robur* L.

Вікова різниця та великий асортимент зелених насаджень, саме природного походження, знижують естетичну оцінку зелених насаджень.

Трав'яний покрив парку представлений звичайними газонами. Переважна кількість газону перебуває у задовільному якісному стані, однак наявні місця, де поверхня газону має значні нерівності, травостій рідкий, неоднорідний, різнобарвний, наявні витопані місця.

Висновки

1. За результатами ретроспективного аналізу території парку «Володимирська гірка» стан парку можна оцінити як задовільний. Однак було виявлено, що у зв'язку із загущеністю насаджень на схилах місця оглядових майданчиків на середньому та верхньому плато парку втратили своє призначення.

2. Реконструктивні заходи на території парку «Володимирська гірка» необхідно починати із видалення аварійних, сухостійних, фаутичних, перестійних та низькодекоративних дерев, які втратили естетичну цінність, а також порослі та самосіву. Мета цих заходів – розкрити з оглядових майданчиків і альтанок панорами на Дніпро, Поділ та лівий берег міста.

3. Потребують капітального ремонту або заміни тверде покриття доріжок, елементи зовнішнього освітлення, малі архітектурні форми утилітарного характеру. Окремо, зважаючи на рельєф парку «Володимирська гірка», слід зауважити про необхідність ремонту підпірних стін та облаштування в парку системи водовідводу, автоматичного поливу.

Список використаних джерел

1. Достопримечательности – Парки Киева – Владимирская горка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smartclever.com.ua/ru/landmark/134>.
2. ДП «Український державний проектно-вишукувальний інститут лісового господарства “Укрдіпроліс”» «Проект утримання парку-пам’ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення “Володимирська гірка”». – Київ, 2004.
3. Завагов, О. І. Озеленення Києва / О. І. Завагов. – К.: Будівельник, 1988. – 60 с.
4. История Владимирской горки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.myjulia.ru/post/183600/>.
5. Киев – Вчера и Сегодня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.privet.ru/community/kiev-gorod/89953834>.
6. Наказ № 226 від 24.12.2001 «Про затвердження Інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0182-02>.
7. Генник, О. В. Природно-заповідний фонд України: моделювання та прогнозування економічної діяльності / О. В. Генник, С. О. Козловський, Я. В. Генник. – Л. : НЛТУ України ; Ліга-Прес, 2011. – 304 с.
8. Родичкин, И. Д. Сады, парки и заповедники Украинской ССР. Заповедная природа / И. Д. Родичкин. – К. : Будівельник, 1985. – 167 с.

References

1. Attractions – Parks of Kiev – Saint Volodymyr Hill (Vladimirskaya Gorka) (in Russian). Available at: <http://smartclever.com.ua/en/landmark/134>.
2. DP “Ukrainskyi derzhavnyi proektno-vyshukuvalnyi instytut lisovoho hospodarstva “Ukrdiprolis”” “Proekt utrymannia parku-pam’iatky sadovo-parkovoho mystetstva zahalnoderzhavnogo znachennia “Volodymyrska hirka”” [State Enterprise “Ukrainian State Design and Research Institute of Forestry “Ukrdiprolis”” “Project of the Maintenance of the Garden-Design Part of national importance “Saint Volodymyr Hill”” (in Ukrainian)]. Kyiv, 2004.
3. Zavahov, O. I. (1988). Ozelenennia Kyieva [Planting of Greenery in Kyiv]. Kyiv, Budivelnyk, 60.
4. The history of the Saint Volodymyr Hill (in Russian). Available at: <http://www.myjulia.ru/post/183600/>.
5. Kiev – Yesterday and Today (in Russian). Available at: <http://blogs.privet.ru/community/kiev-gorod/89953834>.
6. Decree No. 226 of 24.12.2001 “On Approval of the Instructions for Inventory of Green Plants in the Settlements of Ukraine” (in Ukrainian). Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0182-02/>
7. Genyk, O. V., Kozlovsky, S. O., Genyk, Ya. V. (2011). Pryrodno-zapovidnyi fond Ukrainy: modeliuвання ta prohnozuvannia ekonomichnoi diialnosti

[Natural Resources Fund of Ukraine: Modeling and Forecasting of Economic Activities]. Lviv, NLTU Ukrainy, Liha-Pres, 304.

8. Rodychkyn, Y. D. (1985). Sady, parky u zapovednyky Ukraynskoï SSR [Gardens, Parks and Reserves of the Ukrainian SSR. Zapovednaya Priroda]. Budivelnik, 167.

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ТЕРРИТОРИИ ПАРКА «ВЛАДИМИРСКАЯ ГОРКА» В ШЕВЧЕНКОВСКОМ РАЙОНЕ КИЕВА

О. В. Пихало, И. В. Омелянчук

Аннотация. Парк-памятник садово-паркового искусства «Владимирская горка» – один из самых посещаемых парков города Киева. Современное состояние территории парка не соответствует основным требованиям, критериям и требует проведения реконструктивных и восстановительных мероприятий. Целью работы является проведение ретроспективного анализа территории парка-памятника садово-паркового искусства «Владимирская горка» в г. Киеве и разработка проектных предложений по реконструктивным мероприятиям. Парк занимает площадь 10,6 га. В архитектурно-планировочном решении преобладает ландшафтный прием. В пределах парка можно выделить семь функциональных зон. Согласно инвентаризационной описи основных средств внешнего благоустройства на территории парка учитывается 3078 деревьев и 3244 кустарника. Всего же здесь растет 93 вида и 10 форм деревьев и кустов. По результатам ретроспективного анализа территории «Владимирская горка», состояние парка можно оценить как удовлетворительное. Реконструктивные мероприятия на территории парка необходимо начинать с удаления аварийных, сухостойных, фаутовых, перестойных и низкодекоративных деревьев, которые потеряли эстетическую ценность, а также поросли и самосева. Цель этих мероприятий – раскрытие панорам со смотровых площадок и беседок. Требуют капитального ремонта или замены покрытия дорожек, элементы наружного освещения, малые архитектурные формы утилитарного характера, подпорные стенки.

Ключевые слова: парк-памятник садово-паркового искусства «Владимирская горка», реконструкция, ретроспективный анализ, видовой состав, возрастной состав, проектные предложения.

RETROSPECTIVE ANALYSIS THE PARK “VLADIMIR HILL” IN KIEV

O. Pikhalo, I. Omelianchuk

Abstract. The Garden-Design Park of Saint Volodymyr Hill (Volodymyrska Hirka) is one of the most visited parks in the city of Kyiv. The current state of the Park's territory does not meet the basic standards and criteria and requires reconstructive and restoration measures. The purpose of the work is to carry out a retrospective analysis of the territory of the Saint Volodymyr Hill in Kyiv and to develop project proposals for reconstructive measures. Saint occupies an area of 10.6 hectares. Its architectural and planning design in dominated by the landscape approach. Within the Park, 7 functional areas may be distinguished. According to the

inventory description of the main means of landscape improvement in the Park, there are 3078 trees and 3244 bushes. In total, there are 93 species and 10 forms of trees and bushes growing there.

According to the results of a retrospective analysis of Saint Volodymyr Hill's territory, its condition can be assessed as satisfactory. Reconstructive measures on the Park's territory should be started with the removal of emergency, dry, faultous, overripe and non-decorative trees that have lost their aesthetic value, as well as wild growth and self-seeding plants. The purpose of these measures is the disclosure of observation decks and pavilions for panoramas. Also necessary are overhaul and/or replacement of the hard coating of the footpaths, elements of the outdoor lighting, and small utilitarian facilities, retaining.

Keywords: *park, monument of landscape art "Vladimir Hill" reconstruction, retrospective analysis, species composition, age structure, project proposals.*